

Қудратзода К.А.
н.и.т., дотсент, муовини сардори раёсати илм ва
инноватсияи ДДОТ ба номи С. Айни

НАҚШИ ИСТИҚЛОЛИЯТ ВА ВАҲДАТ ДАР ТАШАККУЛ, ШИНОХТ ВА РУШДИ АНДЕШАИ МИЛЛӢ

Имрӯзо масъалаи мустаҳкам намудани пояҳои Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз масъалаҳои мубрам гардидааст, зеро кишвари мо ҷанги хонумонсузи шаҳрвандиро паси сар намуда аз имтиҳони таърих гузашта, суботи ҷомеаро барқарор намуда, соҳибистиқлолии худро тақвият дода ба давраи нави рушд ворид гардидааст. Дар тӯли 30 соли соҳибистиқлолии кишвар тамоми муқаддасоти миллӣ, ки боиси ифтихору ва эҳсоси ватанпарастӣ аст ба вучуд оварда шудаанд.

Истиқлолияти давлатӣ шароити мусоидро барои ташаккул, шинохт ва рушди андешаи миллӣ ба вучуд овард. Мафҳуми «истиқлолият-соҳибихтиёрӣ» меҳвари концепсияи ғояи миллӣ мебошад. Соҳибихтиёрӣ яке аз омилҳои муҳими тавлидкунандаи худшиносӣ ба шумор меравад ва барои ҳифзу татбиқи густариш додани ғояи миллӣ мусоидат мекунад.

Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар таҳкими пояҳои Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, чунин баён доштаанд: «озодиву истиқлолият бароямон дастоварди бузургтарин ва ғояи муқаддаси миллӣ буда, мо бо вучуди мушкilotи ҷойдошта барои ҳимоя ва пайдору устувор мондани он минбаъд низ тамоми саъю талоши худро равона месозем ва ин неъматӣ бузурги миллатамонро чун гавҳараки чашм эҳтиёту ҳифз мекунем».

Баъди ба даст овардани истиқлоли миллӣ дар раванди устуворгардонии Истиқлолияти давлатӣ ва бунёди давлати демократӣ Тоҷикистон мушкilotи зиёдеро аз сар гузаронидааст. Ҷумҳурии нав соҳибистиқлол гардидаи Тоҷикистонро бухрони иҷтимоӣ-иқтисодӣ, сиёсӣ фаро мегирад ва ноумедӣ аз арзишҳои пешинаи маънавӣ ва ғоявӣ, озодии маънавию озодбаёнӣ ва ғайра ҷомеаро ба ҷанги шаҳрвандӣ мекашанд. Дар якҷоягӣ ҳамаи ин омилҳо ваҳдати миллӣ ва муттаҳидиву якдили байни тоҷиконро аз байн мебаранд

ва қувваҳои беруна мехостанд давлат ва миллат тоҷиконро ба нестӣ баранд ва ҳадафҳои нопок ва муғризонаи худро амалӣ гардонанд, ки таърих худ гувоҳ ва пайгири ҳамаи он мебошад.

Қувваҳои беруна дар ин кор мехостанд аз беҳабарии як зумра ашхос аз таъриху фарҳанги миллий, арзишҳои инсонпарваронаи диниву мазҳабии ҳеш истифода баранд ва Ҷумҳурии тозаистиқлоли Тоҷикистонро ба вартаи ҳалокат кашанд. Барои миллате, ки нав ба истиқлолият расида буд ва барояш дастоварди бебаҳо маҳсуб меёфт, аланга гирифтани ҷанги шаҳрвандӣ басо хавфнок буд. Ҳатто хатари аз байн рафтани давлату миллати тоҷикон ба миён омада буд. Дар ҳамин марҳалаи басо мураккабу вазнин, ки пояҳои давлату ҳукумат хароб гардида буд, фарзанди барӯманди миллати тоҷик Эмомалӣ Раҳмон масъулияти бурду боши миллатро ба зимма гирифт. Ин абармард ба оини давлатдорӣ, меҳанпарастӣ, инсондӯстӣ ва покнажодии ниёгонамон така намуда, пойдевори сиёсати хирадмандона ва ҷовидонаи ҳешро дар асоси он бунёд намудааст.

Баъд аз музокироти тӯлонии ҳукумати қонунӣ ва собиқ иттиҳоди муҳолифини тоҷик, ки 21 маротиба гуфтушунидҳои расмӣ дар шаҳрҳои давлатҳои гуногун баргузор гардиданд ва қариб чаҳор сол идома ёфтааст, муяссар шуд, ки 27 июни соли 1997 “Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллий” дар Тоҷикистон ба имзо расонида шуда ва он ҳамчун “Рӯзи Ваҳдати миллий” ҳамасола дар сар то сари ҷумҳурӣ, бо шукӯҳу шаҳомати хоса таҷлил карда шавад.

Бо кӯшишу талошҳои беназири Асосгузори сулҳу ваҳдати миллий, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон сулҳу субот дар мамлакат таъмин гардид ва он имкон дод, ки пояҳои давлату давлатдории миллии тоҷикон мустаҳкам карда шуда, бухрони шадида иқтисодиву иҷтимоӣ бартараф карда мешавад. Тоҷикистон ҳамчун давлати дорои тамаддуни бузург ва фарҳанги беназири қадима ба ҷаҳониён муаррифӣ мегардад. Иқтисод ва сиёсати миллий дар кӯтоҳтарин фурсат ба эътидол дароварда шуда, Тоҷикистон дар ҳама бахшҳо роҳи нави тараққиётро пеш мегирад.

Имзо шудани Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллӣ ва арзиши таърихии он барои миллат ва давлати Тоҷикистон бузург аст ва ваҳдати миллӣ дар ҳамбастагӣ бо мардуми Тоҷикистон татбиқ ёфтааст.

Мафҳуми “Ваҳдати миллӣ” вобаста ба ақалият ё гурӯҳе нест, мафҳуми фарогири аксарият ва тамоми қишри ҷомеа аст ва дар чаҳорҷӯбаи он миллат фаро гирифта мешавад. Ваҳдати миллӣ ғояи сартосарист ва яке аз омилҳои асосии бақои миллат ва рушду нумуи давлат мебошад. Тамоми пешрафтҳои давлат маҳз дар заминаи соҳибистиқлолӣ ва ваҳдати миллӣ ба амал оварда мешаванд.

Бо гузашти вақт “Ваҳдати миллӣ” ҳамчун ғояи муттаҳид кунандаи миллат ба яке аз рӯкҳои асосии андешаи миллӣ, табдил ёфтааст ва ба ҷуз ваҳдати миллӣ ғояи фарогиртаре, ки тамоми қишри ҷомеаро ба ҳам оварда ва барои расидан ба зиндагии шоиста дар ҷомеаи қонунсолорӣ мусоидат мекарда бошад, вуҷуд надорад.

Дар баробари устувор гардонидани ғояҳои олии тақдирсоз - истиқлолият ва ваҳдат дар таъмини бақои умри миллат хештаншиносӣ ва ҳудогоҳии миллиро низ дар ҷойи аввал гузошт. Имрӯзҳо пайваста бо густариши “Истиқлолияти давлатӣ” ва пойдории “Ваҳдати миллӣ” ҳудогоҳиву худшиносии миллӣ боло рафта зарурати таҳрезӣ ва коркарди рӯкҳои асосии андешаи миллии рӯи кор омадааст.

Миллати тоҷик таърихи дерина дорад ва тамаддуну фарҳанги он аз умқи таърих сарчашма мегирад. Омӯхтану аз худ кардани таҷрибаҳои пешқадами тамаддуну фарҳанги ниёгон барои муайян кардани принципҳои асосии андешаи миллӣ аҳамияти бузурги таърихӣ дорад. Мову шумо огоҳ ҳастем, ки мардуми тоҷик аз ҷумлаи якумин тамаддунофарон, нахустин соҳибкитобон ва аввалин муаллимин мебошанд.

Дар ташаккул ва таҳаввули андешаи миллӣ нақши Пешвои миллат, мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон басо бузург аст, чунки фаъолияти сиёсии ин шахси бузургро бе арзишҳои миллӣ, аз қабилӣ истиқлолият, ваҳдат ва ҳудогоҳиву худшиносии миллӣ наметавон тасвур кард, зеро камолоти шахсият ва рисолати сиёсии ӯ парварда ва маҳсули ин арзишҳост. Ӯ ҳамчун

сиёсатмадори асил ба ҳифз ва бузургдошти оини давлатдории миллӣ, суннатҳои мардумӣ ва арзишҳои умумибашарӣ пардохтааст.

Дар шароити душвори ташаккули давлатдории тоҷикон ва фазои нави маънавӣ бо мақсади муайянсозии равандҳои муосири давлатсозии муосири тоҷикон шинос намудани мардум ба таъриху фарҳанги халқи тоҷик заминаи муҳими худшиносиву ҳудогоҳии миллӣ мебошад. Дар ин замина Пешвои муаззами миллат қайд намудаанд, ки “мо ба таърих ба хоҳири эҳёи он дар аслаш муроҷиат намекунем, балки мо бо мақсади эҳёи намудани руҳи созандагиву бунёдкории ниёгонамон ва зиндагардонии хоҳири падарон ва бобоёни худ муроҷиат менамоем ва ба ин васила дар ниҳоди мардумамон ҳисси худшиносиву ватанхоҳиро ташаккул медиҳем”.

Таваҷҷуҳ ба шахсият, сарнавишти шахсони бузург ва гузаштаи таърихи халқ худ ин як шакли худшиносист, ки аз худшиносии шахс то ба дараҷаи худшиносии миллӣ оварда мерасонад. Воқеияти таърихӣ танҳо зодаи афкори ақидаи ҳақиқати маҳдуднагашта буда, дар ин замина дастовардҳои фарҳангӣ маънавии миллӣ ба ҳубӣ дарк мегарданд. Дар ин раванд Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин дарҷ намудаанд: “Таърих оинаест, ки мо дар он мавқеи гузаштагонамонро дар масири таърих бо ҳама шахомат ва хорию зориаш дида, ба хусну фаъолияти қорбарии ӯ сарфаҳм рафта, ба ин восита қадаме ба сӯи ҳештаншиносӣ ва ҳудогоҳӣ ниҳода, бо дидаи ибрат дурнамои кишвари ҳудро муайян карда метавонем. Танҳо оинаи таърих пайванди моро ба гузаштагонамон қавӣ месозад, барои беҳбудии ояндаи ҷамъият ва ободии кишвар роҳ мекушояд”.

Яке аз роҳҳои зуд ба худшиносӣ ва асолати миллӣ расидани мардуми тоҷик низ ин, пеш аз ҳама, омӯхтани осори гузаштагон ва таърихи миллати худ мебошад. Дар осори гузаштагон қимати ҳар як санги ватанро дарк кардан мумкин аст. Гузаштаи миллат, нишебу фарозҳои онро дониста, баҳри ояндаи он бояд талош варзид. Чунки гузашта оинаи сабақ аст. Таърихи миллати худ, урфу одат, одобу рафтор, умуман тамоми хусусиятҳои миллии кишвари ҳудро доништан ва баҳри ободии он фидокор будан нишонаи худшинос будан аст. Худшинос будан низ нишонаи ватандорист.

Инсони хештаншинос танҳо бо дониستاني таъриху фарҳанги миллати худ маҳдуд нашуда, дорои ҷаҳонбинии васеъ ва аз фарҳанги халқҳои дигар низ огаҳ бояд бошад. Беҳтарин дастовардҳои ҷаҳониро омӯхта, барои пешрафти миллату давлати худ истифода намояд. Чуноне, ки Президенти мамлакат мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон гуфтаанд: “Худшиносии миллӣ, ифтихори миллӣ ҳаргиз маънои онро надорад, ки худро ба дигар халқҳо муқобил гузорем, зеро ҳар халқ дар таърих мақому манзалати хос дорад, мувофиқи шароити ҷуғрофию таърихии хеш дар тамаддуни башари саҳм гирифтааст”.

Маҷрои пурталотуми таърих ҳамеша гузаштаро бо имрӯз ва имрӯзро бо оянда мепайвандад, ҳалқҳои васли наслҳо, асрҳо, халқҳо ва давлатҳоро мустаҳкам менамояд ва роҳро ба сӯи оянда равшан месозад.

Ҳар инсони соҳибфарҳанг таърихи халқу сарзаминашро бояд амиқу муфассал донад. Онҳое, ки таърихи халқи худро намедонанд аз лаззати ҳисси ифтихори миллӣ ва худшиносии миллӣ маҳрум мебошанд ва зуд фирефтаи фарҳанги халқу миллатҳо дигар мегарданд. Таърих исбот кардааст, ки истилогарон натавонанд аз пайи ғорати молу ашё мешаванд, балки мекушанд, ки рӯи муҳимтарини ҳастии миллат, яъне забону фарҳанг, аз ҷумла фарҳанги моддии онро аз байн бурда, пояҳои маънавии давлатро шикананд. Зеро маҳз ба ғӯшаи фаромӯшӣ рафтани таърихи давлату миллат, коста гаштани ахлоқ, набудани ҳисси ифтихори милливу ватандорӣ ба як гурӯҳ ифротгарон имконият дод, ки дар рӯзҳои аввали соҳибистиқлолӣ, тоҷиконро, ки он қадар таҷрибаи бои сиёсӣ надоштанд, ба вартаи ҷанги даҳшатбори шаҳрвандӣ бикашанд.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ низ хотиррасон менамоянд, ки яке аз камбудҳои солҳои навадум, ки сабабгори ҷанги шаҳрвандӣ гардида буд, “дар тӯли асрҳо аз омӯзиши таъриху фарҳанги бостонии хеш дар канор мондани миллати тоҷик буд”. Пешвои миллат роҳнамоӣ мекунанд, ки дар давраи кунунӣ “сарнавишти ибратомӯзи ниёгон ва дониستاني таърихи меҳан ..., инчунин сабақ гирифта аз иштибоҳоти гузашта миллати моро бедору огоҳ, зираку ватандӯст ва пухтаву дурандеш месозанд”.

Бо дар назардошти гуфтаҳои боло Пешвои миллат ба Ҳукумати мамлакат супориш дода буданд, ки бо мақсади омӯзиши амиқи таърихи пурифтихори халқи тоҷик шоҳасари академик Бобочон Ғафуров, китоби безаволи “Тоҷикон” аз ҳисоби Фонди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп карда шуда, то ҷашни 30 - солагии истиқлолияти давлатӣ аз номи роҳбари давлат ба ҳар як оилаи кишвар тухфа карда шавад.

Пешвои миллат дар ин асно чунин таъкид намудаанд: “Арзиши илмӣ ин асари бунёдӣ, бениҳоят бузург аст ва Бобочон Ғафуров бо заҳмати чандинсолаи худ мо ва мардуми ҷаҳонро бо саҳифаҳои таърихи рангини миллатамон ошно кард. Фикр мекунам, ки дар шароити кунунӣ, яъне замоне, ки ҳар як фарди ҷомеа ба худшиносӣ ва ҳифзи хотираи таърихӣ худ беш аз пеш ниёз дорад, чопи ин шоҳасар ва дастраси тамоми мардуми мамлакат гардонидани он ба густариши эҳсоси ватандӯстиву ифтихори миллӣ ва болоравии сатҳи маърифатнокии ҷомеаи мо ҳамаҷониба мусоидат хоҳад кард”.

Ҳар як нуктаи “Тоҷикон” ватандӯстиву шарафмандиву ҳештаншиносиро талқин менамояд ва дар баробари дастраси омма гардонидани ин шоҳасар Пешвои миллат зарур донистаан, ки “мо миллати фарҳангӣ, тамаддунсоз ва аз насли ориёӣ буда, бояд ба таърихи гузаштаамон ҳарчи бештар рӯ оварем ва дар қалби фарзандонамон меҳри китобхонӣ ва ҷустуҷӯи илму донишро ҷой кунем”. Инчунин Пешвои миллат таъкид кардаанд, ки “мо кӣ будани аҷдоду гузаштагони худро бояд донем, ба онҳо арҷ гузорем ва бо насли ориёӣ, яъне ориёитабор будани худ ифтихор кунем”.

Ин иқдоми Пешвои миллат иқдоми хирадмандона буда андешаи миллиамонро ба мақсад мувофиқтар месозад. Миллати тоҷик миллати куҳанбунёд буда, омӯхтани таърихи ин миллат вазифаи ворисони он - ҳар яки мо тоҷикон мебошад ва дар ин самт бояд бетараф набошем!

Дар фазои амну субботи Тоҷикистон, ки натиҷаи сиёсати хирадмандонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти ҷумҳурӣ, мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аст, мо аҳли зиё тарғибгари андешаи миллӣ ва арзишҳои миллӣ бояд бошем ва ҷавонони кишвари соҳибистиклоламонро, ки нерӯи пешбаранда, ворисони асили миллату давлат

ва созандагони имрӯзу фардои Тоҷикистони маҳбубамон ҳастанд, дар руҳияи хештаншиносиву худогоҳии миллӣ тарбия намоем. Ин тақозои замон ва вазифаи ҳар як шахси хештаншиносу бозаковат аст.

Чуноне, ки ҳазор сол муқаддам таърихшиноси тоҷик Абулфазли Байҳақӣ гуфта аст: “Нахустин сифати инсонӣ хуб он бошад, ки бишносад зоти хеш, зеро чун зоти хеш бидонист, чизҳоро дарёфт, ҳар касе, ки хештанро натавонист шинохт, дигар чизҳоро чӣ гуна тавонад донист”.